

KENT
ARAŐTIRMALARI
ENSTİTÜSÜ

INSTITUTE
OF URBAN
STUDIES

POLİTİKA NOTLARI

CORANAVİRÜS VE
KENTLİ HAKLARI

DOÇ. DR. NAZLI YÜCEL BATMAZ

POLİTİKA NOTLARI

CORANAVİRÜS VE KENTLİ HAKLARI

Doç. Dr. Nazlı Yücel Batmaz

Giriş

Halk arasında Corona olarak bilinen Covid 19 solunum yolu bulaşıcı hastalığı ilk defa 12 Aralık 2019'da, Çin'in Hubey eyaletine bağlı Vuhan kentinde 12 Aralık'ta tespit edildi, sonrasında dünyaya yayılarak pandemi halini aldı ve uluslararası kamu sağlığı acil durumu ilan edildi.

BM, Dünya Sağlık Örgütü, Avrupa Konseyi, IMF vb. uluslararası kurum ve kuruluşlar ardı ardına uyarılar yaptı, güvenlik, sağlık ve ekonomi alanında alınması gereken önlemlere yönelik tedbir paketleri açıkladı. Bu uyarılar ve yönlendirmeleri temel alan dünya ülkeleri de kendi sınırları içerisinde hastalıkla mücadele için ulusal eylem planlarını uygulamaya koydu. Ülkeler merkezi ve yerel yönetimler bazında iç ve dış güvenlik, sağlık, ekonomi ve hizmet sektörlerine yönelik tedbirler içeren uygulamaları hayata geçirdi (karantina, ekonomik destek paketleri, ulaşım ve seyahat kısıtlamaları, hastalığa ilişkin hijyen tedbirleri vb.).

Bu uygulamalara paralel olarak özellikle birey, aile ve kent yaşamını olumsuz etkileyen pandemiden korunmayı ve etkilerini sınırlandırmayı amaçlayan çeşitli tedbirler de gündeme geldi.

Avrupa Birliği ve Covid-19

Avrupa Birliği üye ülkelerinin merkezi ve yerel hükümetlerinin Corona Pandemisi için uyguladığı tedbirlere yönelik yapılan araştırmalar sonucunda genel olarak uygulandığı tespit edilen tedbirler aşağıya aktarılmıştır.

Merkezi yönetimler tarafından alınan tedbirler arasında sokakların, park, bahçe, müze, kütüphane, lokanta, spor alanları, sinema vb. ortak kullanım alanlarının kullanımının yasaklanması ya da sınırlandırılması, spor müsabakaları, düğün ve kutlamalar ile bayram ziyaretlerinin yanında hastane ve bakımevi ziyaretlerinin yasaklanması, hapishanelerin boşaltılması, sosyal mesafe sınırlaması getirilmesi, toplu ibadet yasağı, toplu eğlence yasağı, eğitime ara verilmesi ve uzaktan eğitim metotlarının kullanılması, uzaktan çalışılabilecek alanlarda ev ofis çalışma sistemine geçilmesi, yurt dışından gelenlere karantina uygulaması, yasak ve sınırlamalara uymayanlara adli ve idari cezalar uygulanması, yerel polislere ek görevler yüklenmesi ve fazla mesai yaptırılması, eczane, gıda ve giyim mağazaları ile alışveriş merkezi gibi yerlerin çalışma saat ve koşullarının yeniden düzenlenmesi, çeşitli yaş gruplarına yönelik süresiz ya da tüm topluma yönelik acil ihtiyaçları giderme merkezli belli şartlara bağlı süreli sokağa çıkma yasakları ilan edilmesi vb. sayılabilir.

Uygulanan bu tedbir ve yasakların doğal sonucu olarak kentlerde yaşamın sekteye uğradığı, kent halkının sağlıkla ilgili ihtiyaçları yanında kişisel ve sosyal ihtiyaçlarını temin etmenin zorlaştığı görülmüş, kişi ve aile bazlı psikolojik sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu sorunları gidermek amacıyla merkezi ve yerel yönetimlerin kent halkına sunduğu hizmetlerin pandemi şartlarına uygun olarak yeniden şekillendiği ve özellikle yerel yönetimler aracılığı ile aşağıda bir kısmı sıralanan hizmetlerin devreye sokulduğu görülmektedir:

Acil yardım ve destek masası kurulması, aynî ve nakdi yardım çalışmaları yapılması, engelli ve yaşlılar gibi ihtiyaç sahiplerinin her türlü yiyecek, sağlık ve diğer kişisel ihtiyaçlarının temin edilmesi amacıyla hizmet hatlarının açılması, tele bakım ve destek hatlarının kurulması, profesyonellerden ve gönüllülerden oluşan yardım ve destek ekiplerinin kurulması, karantina ve sokağa çıkma yasağı nedeniyle ailelere, hamile ve küçük çocuklu kadınlara ve ailenin her yaştaki bireyelerine aile için şiddet dahil her konuda hizmet verecek psikolojik destek hatlarının açılması, evde bakım ve aile içi şiddet ekiplerinin sayısının arttırılması,

sürekli kapalı yerde kalan çocuk, yaşlı ve engelliler için belirli alanlar tahsis edilerek sosyal mesafe kuralları çerçevesinde görevliler eşliğinde bu alanlarda gezinti yapmalarının ve sosyalleşmelerinin temin edilmesi, ev atıklarının toplanması için mevzuat, idari ve lojistik düzenlemelerin yapılması, yoğun çalışma nedeniyle evine gidemeyen riskli grup kamu çalışanlarının (örneğin sağlık) kendileri ve çocukları için yalıtılmış kreş vb. sosyal tesisler tahsis edilmesi, eve teslim alışverişler için yardım kuponları dağıtılması, yerel satıcılar ve çiftçilerin ürünleri için internet üzerinden alışveriş yapılmasının temini, evsizler için maddi ve aynı yardım desteği ile pandemiden korunmalarını sağlayacak sağlık tedbirlerinin alınması, şehir içi toplu taşıma alanında yolcuların maske takması ve sürücülerin koruyucu maske takıp, giysi giymesi, yardımcı hastaneler açılması, virüs kapma şüphesi için özel yardım hattı açılması, zabitanın özellikle pazar yerleri ve alışveriş mekanlarında hijyen denetimi yanında sosyal mesafe denetimi ateş ölçümü yapması ve sağlık ekiplerinin denetimlerine yardımcı olması, Pazar yerlerinin dezenfekte edilmesi, öğrencilerin bursları için kart hizmeti devreye sokulması, cenaze hizmetlerinin pandemi şartlarına uygun hale getirilmesi, sinema, tiyatro, lokanta, eğlence yerleri ile spor salonları vb. yerlerin kapatılması ve dezenfekte edilmesi, etkinliklerin iptali, belirli sayıda insanın bir araya gelmesinin yasaklanması (ülke ve şehirlere göre değişiklik gösteren sayılarda 5 ila 50 arasında), gıda ve temel sağlık ihtiyaçları satan işletmeler dışındaki yerlerin kapatılması, seyahat ve ziyaret yasağı uygulaması, çocuklar için internet sitelerinde oyunlar hazırlanması, sosyal medyada seyir etkinlikleri düzenlenmesi, internet ve mobil uygulamalar üzerinden corona mücadelesi ile ilgili bilgilendirme yayınları yapma, digital platformlar aracılığı ile komşu yardımı uygulamasını hayata geçirme, kamu hizmeti ile ilgili zorunlu birimler hariç internet, mobil uygulama ve telefon ile uzaktan erişim aracılığı ile belediye hizmetlerini yürütme, toplu taşıma, alışveriş alanları vb. yerlerde zorunlu sosyal mesafe kurallarının uygulanması ve müşteri sınırlaması getirilmesi, merkezi hükümetin de desteği ile kirasını ödeyemeyen iş yeri ve hane halkının kira tahsilinin ve tahliyesinin ertelenmesi, acil eylem planları devreye sokulması, acil yardım, destek vb. sivil savunma hizmet birimlerinin yetkilerinin artırılması, belediye meclisi kararı ile vergi indirimi getirilmesi, ücretsiz toplu taşıma hizmetlerinin salgınla mücadelede çalışan resmi görevlilerle sınırlandırılması, hastalıkla ilgili her türlü bilgi ve istatistiğin şeffaf bir şekilde internet ve sosyal medyadan paylaşılması, dini hizmet veren cemaatlerin

faaliyetlerinin durdurulması ve ibadet yerlerinin kapatılması, tüm vatandaşlar için yemek noktaları ve aş evlerinin açılması, bu yerlerin internet ve sosyal medyadan duyurulması, kent ile ilgili vergilerin (emlak, çevre temizlik vb.) ertelenmesi, otoparkların ücretsiz hale getirilmesi, toplu taşımaya yönelik ara istasyonların kapatılması, 1 saate kadar ücretsiz kiralık bisiklet uygulaması getirilmesi, toplu taşım alanlarındaki insanlar ve kırılgan gruplar için (metro yolcuları, uyuşturucu bağımlıları, yaşlı, çocuk evsiz vb.) ücretsiz maske ve hijyen ürünleri dağıtılması, toplu taşıma seferlerinin sayı ve saatleri ile araçlarının kısıtlanması.

Türkiye ve Covid-19

Dünyada uygulamaya konulan bu tedbirler ve hizmetlere paralel olarak ülkemizde de benzer tedbir ve uygulamaların devreye sokulduğu tespit edilmiştir. Bunlar arasında; merkezi yönetim tarafından uygulanan seyahat yasağı ve seyahatten gelen yurttaşlar için karantina uygulaması, hastanelerde pandemi bölümlerinin hazırlanması, hastane çalışanlarının evlerine gidememeleri nedeniyle konaklama ve sosyal ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla mekan ayarlamaları yapılmaya çalışılması, belirli yaş grubundaki insanlara sokağa çıkma yasağı getirilmesi, hafta sonu ve belirli günlerde sokağa çıkma yasağı uygulanması, evlere ambulans hizmeti sunulması, sosyal mesafe kurallarının uygulanması, okullarda eğitime ara verilmesi ve uzaktan eğitim yapılması, üniversite ve kamu kütüphanelerinin kataloglarının kullanıma açılması, spor, düğün vb. tüm toplu etkinliklerin iptal edilmesi, hastane, bakımevi vb. yerlerin ziyaretlerinin yasaklanması sayılabilir. Yerel yönetimler tarafından pandemi ile mücadele kapsamında yapılan çalışmalar arasında engelli ve yaşlı vatandaşlarımız gibi ihtiyaçlarını tek başına giderebilecek insanlar için yabancı diller dahil hizmet hatları ve tedarik zinciri kurulması, (sağlık hizmetleri için acil hayat butonu uygulaması, Alo 60 Yaş Üstü Destek Hizmeti gibi telefonla yardım hatları ile özellikle 60-65 yaş üstü vatandaşlar ve engelli bireyi olan aileler için, “evde kalın getirelim” hizmetleri çerçevesinde dağıtılan gıda kolileri, sosyal yardım kartları ile marketlerden alışveriş imkanı, sıcak yemek hizmetleri, ev temizliği ve ev dezenfeksiyonu hizmeti verilmesi, atıkların sınıflarına göre özel çöp poşetleri uygulaması yapılması, su, doğalgaz ve elektrik gibi tesisat arızaları için yardım ekipleri kurulması, kartlı sayacı olan insanların su ve doğalgaz dolmuş talepleri için ekipler kurulması vb.), ekmek dağıtımının

yapılması, seyyar pazar hizmetleri verilmesi, sokakların ve parkların dezenfekte edilmesi, toplu taşıma araçlarının dezenfekte edilmesi, toplu taşıma araçlarında sosyal mesafe uygulaması yapılması, maske kullanılması, toplu taşıma sürücülerinin koruyucu ekipmanla görev yapması, belediye çalışanları ve toplu alanlar için dezenfekte noktaları ve dezenfekte tünelleri hizmeti verilmesi, taziye çadırı vb. hizmetlerin kaldırılması, 2 ay boyunca su borcu olan vatandaşların suyunun kesilmemesi, şehirler arası terminallere termal kamera yerleştirilmesi, sağlık çalışanlarına ücretsiz toplu taşıma ve otopark hizmeti verilmesi, sağlık çalışanları için konaklama tesisleri ayarlanması, bağış toplama hizmeti yapılması, belediye ambulanslarının pandemi şartlarına göre yeniden donatılması, belediye bandosu tarafından sokak konseri verilmesi, evde kalmak zorunda olan küçük çocuklar için sokak tiyatrosu gösterileri düzenlenmesi, sanayi çalışanlarına dezenfektan, maske ve eldiven dağıtılması, pazarlarda tezgah aralarının sosyal mesafeye uygun dizayn edilmesi, pazar esnafına ve pazara gelen vatandaşlara ateş kontrolü yapılması, giriş ve çıkışlarda el dezenfektanı konulması, ekmek, sebze ve meyvelerin poşetlerde satılması, sosyal medyadan bilgilendirici ve eğitici videolar yayınlanması, spor hareketleri için videolar yayınlanması, yine sosyal medya aracılığı ile pandemi süreci ile ilgili yarışmalar (fotoğrafçılık, şiir ve kısa film gibi) düzenlenmesi, online oyun turnuvaları düzenlenmesi (satranç gibi), üreticilere tarlada tohum desteği sağlanması, market ve pazarlarda fiyat kontrolleri yapılarak fırsatçılığa karşı tedbir alınması, marketlerde sosyal mesafe, müşteri sınırlaması ve maske takma zorunluluğunun getirilmesi, bizzat belediyeler tarafından maske üretimi yapılması, evsiz yurttaşlar için sıcak yemek, sağlık hizmeti ve barınma imkanları verilmesi, basılı haber bültenleri, trafik lambaları, bilbordlar aracılığı ile uyarılar ve bilgilendirme metinleri yayınlanması, sokak hayvanları için periyodik kontrollerin sıklaştırılması ve mama dağıtılması, hayvanat bahçelerinden sosyal medya aracılığı ile hayvanların seyredilmesinin sağlanması, sayılabilir.

İnsan haklarının belirli bir kısmının zorunlu olarak sekteye uğradığı bu dönemde özellikle kentte yaşayan bireylere kent yönetimleri tarafından sunulmak zorunda olunan kentli hakları daha da ön plana çıkmıştır. Dolayısıyla kentsel yaşamın daha kaliteli olmasını sağlamak zorunda olan yerel yönetimler aldıkları kararlarla kentlilerin bu süreçte hayatlarını kolaylaştırmak ve salgınla mücadele konusunda uyguladıkları politikalarla kentsel yaşam kalitesini artırarak kentli haklarını sağlamak zorundadırlar.

Ancak yukarıda sayılan tedbirler ve verilen hizmetler ülkemiz özelinde detaylı olarak değerlendirildiğinde salgın sürecinde yerel yönetimlerin uyguladıkları bazı politikalarda eksiklikler ve yanlışlıklar olduğu tespit edilmiştir.

Bu çerçevede;

- Avrupa belediyelerinde toplu taşımayı kısıtlamış olmalarından yola çıkılarak bazı belediyelerin toplu taşıma araçlarında kısıtlamaya gitmiştir. Ancak özellikle dar gelirli vatandaşların salgın tehlikesine rağmen çalışmak zorunda olması bu tedbirin ters tepmesine yol açmıştır. Sosyal mesafe kuralına salgının başladığı tarihlerde uyulmaması nedeniyle salgının yayılma tehlikesinin arttığı,
- Yine belediyelerin düzenli denetim yapmaması nedeniyle marketlerde ve özellikle zincir marketlerin bazılarında sosyal mesafe ve maske kullanma zorunluluğunun ihlal edildiği,
- Halk tarafından kullanılan maske ve eldivenlerin atılması için çöp poşet/kutularının olmaması nedeniyle bunların sokağa atıldığı,
- Yerel yönetimlerin farklı uygulamalarla salgınla mücadeleyi yönetmeye çalışması nedeniyle bu süreçte merkez-yerel çatışması gibi bir durumun polemik haline gelmesi ve gündemi gereksiz işgal ettiği ve bu durumun halkın psikolojisini olumsuz etkilediği,
- Yerel Yönetimlere yapılan aynı yardımların kimlere ulaştırıldığı konusunda şeffaf bir yönetim anlayışının olmadığı,
- Süreçte aile bireylerinin evde daha fazla kalmaları nedeniyle süreci yönetemedikleri ve dolayısıyla şiddet eğilimlerinin arttığı bu dönemde aile içi şiddet konusunda yeterli çalışmaların (bazı belediyelerde psikolojik destek hatları kurulmuş olmasına rağmen genelinde bulunmamaktadır) yapılmadığı,
- Dezenfekte çalışmalarının yeterli olmadığı, belirli yerlerle kısıtlı kaldığı,
- Pazar alanlarında sosyal mesafe kuralına uyulmadığı ve zabitanın bu konuda gerekli hassasiyeti göstermediği,
- Sokakta bulunan/bulunmak zorunda olan vatandaş arasında sosyal mesafe kurallarına uyulmadığı tespit edilmiştir.

Yukarıda yapılan tespitler çerçevesinde kent hayatında aksayan yönlerin giderilmesi için merkezi ve yerel yönetimlerin uygulamalarına ek olarak yapılabileceği değerlendirilen ilave tedbirlere ilişkin öneriler de şu şekilde sıralanabilir:

- Tüm dünyayı etkileyen bu süreçte her şeyden önce merkez-yerel bütünlüğü sağlanmalı, bu konudaki gereksiz tartışmalarla sürece yardımcı olmak isteyen insanlar kararsız bırakılmamalı,
- Tüm Yerel Yönetimler bu süreçte bütüncül bir politika benimsemeli ve yapacakları hizmetleri belirli başlıklar altında toplayarak standart uygulamalar ortaya koymaya çalışmalı, böylece tüm kentliler eşit hizmetlerden faydalanmalı,
- Bilinçlendirme faaliyetleri kapsamında Covid-19 ile ilgili kısa ve anlaşılır broşürler hazırlanmalı,
- Bazı yerel yönetimler tarafından düşürülen ulaşım sefer sayıları azaltılmak yerine artırılmalı,
- Marketlerde sosyal mesafe kurallarına uyulması için denetimler artırılmalı,
- Maske ve eldivenlerin atılması için çöp poşet/ kutuları konulmalı,
- Dezenfekte çalışmaları sınırlı alanları değil daha geniş alanları kapsamalı,
- Pazar alanlarında ve sokaklarda sosyal mesafe kuralına uyulması için gerekli tedbirler alınmalı,
- Psikolojik destek faaliyetleri her yaş grubu için ayrı ayrı planlanmalı,
- Sokak hayvanları için bazı belediyeler tarafından yapılan çalışmalar genele yayılmalıdır.

Kaynakça

<https://www.tbb.gov.tr/basin-ve-yayin/duyurular/20200403-cemr-covid-19-raporu> <https://www.ccre.org/> <https://ccre.org/activites/view/42>
<https://enstitü.ibb.istanbul/covid19/yerel-yonetimler/>
<https://www.milliyet.com.tr/gundem/belediyelerden-korona-dayanismasi-6180966>
<https://tr.euronews.com/2020/04/09/dunyada-covid-19-salg-n-n-ilk-100-gununde-yasananlar-ilk-nerede-ortaya-c-kt-nas-l-yay-ld>

Özgeçmiş

Doç. Dr. Nazlı Yücel Batmaz 2001 yılında Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi/Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümünden mezun oldu. Yüksek Lisansını ve doktorasını Gazi Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Kentleşme ve Çevre Sorunları Anabilim Dalında tamamladı. “Küreselleşme-yerelleşme bağlamında kent ve kentleşme” başlıklı teziyle Yüksek Lisansını, “Küresel kentlerin yönetimi ve İstanbul için bir model önerisi” başlıklı teziyle de doktorasını verdi. Kent, kent sosyolojisi, yerel yönetimler ve çevre alanlarında çalışmaktadır. **E-posta:** nazli_yucel@yahoo.com